

- визначити поняття декоративно-ужиткового мистецтва;
- охарактеризувати варіанти і рівні особистісного становлення підлітка;
- простежити зв'язок між прилученням підлітка до занять декоративно-ужитковим мистецтвом і характеристиками його особистісного розвитку;
- розкрити особливості декоративно-ужиткового мистецтва як розвивально-корекційного засобу сприяння особистісному розвитку підлітка.

Список використаних джерел:

1. Богоявленская Д. Б. Субъект деятельности в проблематике творчества / Д. Б. Богоявленская // Вопросы психологии. 1999. – № 2. – С. 35-42.
2. Борисова С. В. Вивчення декоративно-ужиткового мистецтва як елемент підготовки вчителів технологій до художньо-естетичного виховання учнівської молоді в системі додаткової освіти і гурткової роботи // Духовність особистості: методологія, теорія і практика. 2012. – № 3(50). – С. 24.
3. Кавера В. А. Детское художественное творчество как средство эмоционального развития ребенка: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.05 / В. А. Кавера; СПГУКИ. – 2005 СП., 2005. – 3-10 с.
4. Комарова Т. С. Дети в мире творчества / Т. С. Комарова. – М.: Мнемозина, 1995. – 157 с.
5. Комарова Т. С. Детское художественное творчество / Т. С. Комарова. – М.: Акад. изд-во МЭГУ, 1996. – 178 с.
6. Кольцова М. М. Ребёнок учится говорить. Пальчиковый игротренинг / М. М. Кольцова, М. С. Рузина. – СПб.: Изд. дом МиМ, 1998. – 191 с.
7. Мелик-Пашаев А. А. Ступени к творчеству: художественное развитие ребёнка в семье / А. А. Мелик-Пашаев, З. Н. Новлянская. – М.: Просвещение, 1995. – 320 с.

Павелків В.Р.

*кандидат психологічних наук, доцент,
Рівненський державний гуманітарний університет*

УМОВИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ДЕСТРУКТИВНИХ ПРОЯВІВ АГРЕСІЇ

Нестабільність суспільства, нехтування загальнолюдських цінностей, зниження рівня життя населення – посилюють негативні тенденції особистості до становлення себе як повноцінного члена со-

ціуму та провокують тенденції розвитку деструктивної поведінки у взаємодії з оточуючим середовищем. Однією з характерних особливостей соціальної взаємодії людей у сучасному суспільстві є підвищена конфліктність та агресивність. Причиною цього явища є вплив цілого ряду факторів, що ускладнюють життєдіяльність і є джерелом роздратування та психічної напруги. В умовах сьогодення перед педагогічною та сучасною вітчизняною психологічною науками постає завдання забезпечення умов для становлення психологічно здорової, емоційно стабільної особистості, стійкої до впливу соціальних негараздів і навчально-виховного процесу, здатної конструктивно діяти у «безнадійних» ситуаціях і долати перешкоди на шляху життєвої самореалізації.

Як відомо, агресивністю позначають властивість особистості, що характеризує цілеспрямовану руйнівну поведінку, яка відзначається наявністю деструктивних тенденцій і має на меті нанесення шкоди тій або іншій особі. Отже, під деструктивними проявами агресивності у загальному вигляді ми розуміємо передусім зовнішні форми поведінкового реагування, що являють собою дії, які спричиняють шкоду чи збиток живим і неживим об'єктам [1].

Особистість отримує досвід та знання про деструктивні моделі поведінки з трьох основних джерел. Сім'я як соціальний інститут, який безпосередньо впливає на розвиток і становлення особистості, може одночасно демонструвати моделі агресивної поведінки і забезпечувати її підкріплення. Соціальна взаємодія з референтними групами у різні вікові періоди становлення особистості провокує набуття досвіду та засвоєння деструктивних проявів поведінки. Ймовірність проявів деструктивної агресії прямопропорційно залежить від впливу оточуючого середовища, зокрема, символічні приклади агресивності у книгах, фільмах, а також ЗМІ, є причиною деструктування особистості і фактором формування асоціальної поведінки [2, с. 357].

Найбільш небезпечною віковою категорією, яка піддається впливу деструктивних форм агресії є підлітки, оскільки молодь – найактивніший психологічний суб'єкт з не сформованим стійким світоглядом, який найбільше піддається впливу навколишнього середовища. Сприймаючи інтереси та погляди оточуючих, вони вбирають їх і в подальшому керуються ними.

Ш. Бюлер виділила у підлітковому періоді дві фази: негативну й позитивну. В період негативної фази яскраво проявляються агресивні тенденції, а в період позитивної – тенденції до самоактуалізації.

Агресивні прояви виступають як спосіб психологічного захисту, тому їх можна розглядати в якості недиференційованого захисного механізму, як неконструктивну, неадекватну поведінку.

Механізм переходу агресивності на індивідуально-типологічний рівень прояву характеризується тим, що у підлітка формуються стійкі внутрішні погляди, переконання та усталені риси особистості (підвищений рівень психопатизації, нестійкість емоційного стану, що виявляється у збудливості, подразливості, роздратованості, а також депресивності, яка веде до підвищення рівня тривожності, скутості, невпевненості у собі), що провокують ворожість по відношенню до інших. Посилюється тенденція до демонстративної агресивності. Патологічних форм набуває жорстокість у відносинах з оточуючими.

Прояви деструктивних форм агресивності у підлітковому віці доцільно завчасно відстежувати та попереджувати. Психологічній профілактиці варто піддавати не лише поведінкові прояви агресивності, а й внутрішньо-особистісні. Мета профілактичної роботи деструктивних проявів агресії полягає у зміні ситуації в когнітивній (схильність до наявності агресивних думок, установок, мстивості з виношуванням відповідних планів і фантазій, сприйняття поведінки оточуючих як ворожої), емоційній (переживання гніву, злості, люті, дратівливості) та поведінковій (готовність до реалізації намічених агресивних вчинків, направлених на певну ціль, а також безпосередня агресивна дія) сферах.

Спираючись на наукові розробки представників когнітивно-біхевіорального (Дж. Бек, А. Елліса, С. Уолена, Р. Уеслера), структурного (Ж. Піаже, Л. Виготський), діяльнісного (Л. Божович, Д. Ельконін О. Леонтьєв) та особистісно-орієнтованого (А. Маслоу, Р. Мей, К. Роджерс, В. Франкль) підходів, вихідними положеннями психологічної підтримки підлітків з деструктивними проявами агресії є: оволодіння підлітками способами і методами осмисленого когнітивно-поведінкового самоуправління; навчання самоаналізу та адекватним способам прийняття рішень; вміння активно діяти у фрустраційних ситуаціях та самостійно вирішувати проблеми; оволодіння прийомами спілкування через стимулювання комунікативного розвитку, підвищуючи показники культури взаємодії з оточуючими; заохочення підлітків до конструктивного вирішення ситуацій, що провокують агресію, шляхом обговорення емоційних станів, які виникають у них у зв'язку із стимуляторами агресії; формування здатності усвідомлення власного емоційного світу, та почуттів ін-

ших людей, розвиток емпатії; усунення надмірного емоційного напруження й особистісної тривожності підлітків за допомогою використання техніки релаксації [3].

Психологічна підтримка, супровід та профілактика деструктивних проявів агресії у підлітковому віці спрямована на досягнення адаптивного рівня цього психічного стану. Для цього необхідна реалізація таких завдань: зниження впливу мікросоціального оточення; вироблення уміння відділяти конструктивні емоції від деструктивних, створення умов для своєчасного та ефективного вирішення проблем у системах стосунків «вчителі-підлітки», «батьки-підлітки» та «підлітки-підлітки»; стимуляція уміння розуміти емоції інших людей; як наслідок, розуміти мотивацію їх поведінки та діяльності. формування навичок виваженої поведінки у складних життєвих ситуаціях та конфліктних взаємодіях, готовності самостійно долати труднощі. Досягнення бажаного результату можливе лише за умови узгодження дій шкільних психологів і соціальних педагогів та їхньої співпраці з батьками підлітків, педагогічним колективом та членами референтних груп.

Усвідомлення неминучості відхилень в поведінці частини людей не виключає необхідності постійної боротьби суспільства з різними формами соціальної патології. Зниження деструктивного впливу агресії на особистісний розвиток підлітків передбачає систему заходів спрямовану на психологічний супровід, систематично та плановірно впроваджуючи в навчально-виховний процес програму психологічної підтримки, в якій провідну роль відведено психологічній профілактиці та психокорекційній роботі з підлітками, а ефективність забезпечує професійна консультативно-просвітницька робота з батьками, класними керівниками та вчителями.

Список використаних джерел:

1. Карпінська Т. С. Основні методи та прийоми попередження і контролю агресивної поведінки / Т. С. Карпінська // Психологія і суспільство. – Тернопіль – 2010. – № 4(42). – С. 104-110.
2. Майерс Д. Соціальна психологія / Д. Майерс. – СПб: Питер, 2007. – 794 с. – (Мастера психології).
3. Мойсеєва О. Є. Психологія агресивності підлітків: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра психол. наук: 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / О. Є. Мойсеєва. – К.: Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України, 2011. – 38 с.